

УДК 615.8:378

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1\(214\)-42-46](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1(214)-42-46)

Бочаров Андрій Володимирович,
доктор медичних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації,
ерготерапії та домедичної допомоги,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна
Andrii Bocharov,
Doctor of Medical Sciences, Associate Professor at the Department
of Physical Rehabilitation, Ergotherapy and Pre-Medical Care,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
E-mail: protermin8@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6325-8195>

Слухенська Руслана Василівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри
медицини катастроф та військової медицини,
Буковинський державний медичний університет, Україна
Ruslana Slukhenska,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
at the Department of Disaster Medicine and Military Medicine,
Bukovinian State Medical University, Ukraine
E-mail: slyruslana@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7308-9566>

Зендик Олена Всеволодівна,
старша викладачка кафедри фізичної реабілітації,
ерготерапії та домедичної допомоги,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна
Olena Zandyk,
Senior lecturer of the Department of Physical Rehabilitation,
Ergotherapy and Pre-Medical Care,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
E-mail: zandyk755757@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1583-1352>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ ВИКЛАДАННЯ ЕРГОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

- A** Розкриваються принципи міждисциплінарності викладання ерготерапії, які формують актуальний баланс фундаментальних і гнучких навичок у здобувачів вищої освіти. Вказується, що фахові компетенції передбачають використання як природничо-наукового кластеру знань, так і соціально-гуманітарного і технологічного сегментів науки. Підготовка фахівців з фізичної терапії та ерготерапії потребує навчально-методичних підходів, які ґрунтуються на цілісності та динамічності. Здійснюється аналіз наявних освітніх стратегій викладання ерготерапії та визначаються ключові вектори інноваційності цієї дисципліни. Результати дослідження визначають синергетичні принципи, що домінують у сучасній підготовці фізіо- та ерготерапевтів.

Ключові слова: ерготерапія; підготовка ерготерапевтів; міждисциплінарність; фізична реабілітація; гнучкі навички

INTERDISCIPLINARY DIMENSIONS OF TEACHING ERGOTHERAPY AT A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

- S** The principles of interdisciplinary teaching of ergotherapy are revealed, which form an actual balance of fundamental and flexible skills in students of higher education. Professional competence involves the use of both natural and scientific clusters of knowledge as well as the socio-humanitarian and technological segments of science. The training of specialists in physical therapy and ergotherapy requires educational and methodological approaches based on integrity and dynamism. An analysis of

existing educational strategies for teaching ergotherapy was conducted, and the key vectors of innovativeness of this discipline were determined. The results of this study determine the synergistic principles dominant in the modern training of physiotherapists and ergotherapists. The formation of an interdisciplinary strategy for the educational process is a promising direction for research into the peculiarities of teaching ergotherapy in the higher education system. The difference between professional algorithms for organizing the work of a doctor and a rehabilitator regarding the restoration of normal functioning of the human body is noted. Self-organizational principles help to add an emotional and mental component to the impact of an ergotherapist on the patient, which stimulates a complex of physical and moral recovery. This study confirms the importance of accompanying a patient from a state of psychophysical limitation to a state of activity with special needs or full restoration of the functionality of human forces.

Keywords: ergotherapy; training of ergotherapists; interdisciplinarity; physical rehabilitation; flexible skills

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Ерготерапія відносно недавно зайняла нішу у системі підготовки фахівців з реабілітації. Нова спеціальність потребує нових теоретико-методологічних підходів щодо організації освітньої активності. Оскільки ерготерапія своєрідно поєднує медико-біологічні, соціально-економічні та ментально-етичні фактори, то принципи міждисциплінарності постають затребуваним методологічним фактором набуття фахових компетенцій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У сучасному науково-педагогічному дискурсі проблема викладання ерготерапії актуалізувалася з періоду виокремлення цього кластера від загальної терапевтичної відновлювальної практики.

Висвітлення ерготерапії в структурі освітньої програми закладу вищої освіти відбувається в контексті міждисциплінарності цієї дисципліни. Зокрема, аналізуються деонтологічні [1], біоетичні [3] виміри ерготерапевтичної активності. Активно досліджується зміст природничо-наукової підготовки [4] майбутніх ерготерапевтів у закладах вищої освіти загалом та анатомічно-фізіологічний [2] її аспект зокрема.

Особливої актуальності набуває аспект формування професійної культури ерготерапевта [6]. До інноваційних форматів викладання ерготерапії відносять інформаційно-технологічний супровід [10], актуальне правове забезпечення [9], професійно-орієнтована методологія [7].

Серед невирішених проблем забезпечення викладання ерготерапії в закладах вищої освіти виокремлюється незбалансованість фундаментальних і гнучких навичок, що є звичним явищем для міждисциплінарної активності, коли професійні компетенції ще не набули академічної стійкості.

Формулювання цілей статті. Мета наукової розвідки передбачає висвітлення

доцільності використання міждисциплінарності в освітній підготовці ерготерапевта. Завдання статті зосереджені на уніфікації наявних фундаментальних знань з фізичної терапії, що дозволить розробити універсальні алгоритми реабілітаційної активності. У нинішніх освітніх програмах підготовки реабілітологів спостерігаються очевидне домінування класичних медико-терапевтичних вимірів. Поточна стаття передбачає актуалізацію уваги до ерготерапії як прояву міждисциплінарного підходу до реабілітаційної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. У сучасному соціокультурному світі стали принципи, що орієнтуються виключно на фундаментальні знання, поступаються місцем динамічним підходам міждисциплінарності. Психофізична реабілітація не є виключенням у цій загальній освітній тенденції. Якщо раніше в реабілітаційному процесі домінували медико-біологічна парадигма, яка концентрувала цю проблему навколо лікарської справи, то сучасна реабілітація пропонує плюралістичний підхід. У цьому контексті, міждисциплінарність постає найзатребуванішим методологічним підходом при підготовці відповідних фахівців.

Важливим аспектом методологічного підходу до викладання ерготерапії є уникнення хибної думки про те, що міждисциплінарність формує альтернативу фундаментальним природничо-науковим дисциплінам. Насправді, зміст природничо-наукових дисциплін є незмінною основою професійних компетенцій лікаря-реабітолога [4]. Анатомія та фізіологія є двома фундаментальними елементами природничо-наукової компетентності фахівця ерготерапевта [2]. Медична освіта забезпечує необхідні для реабітолога критичність та аналітичність мислення. Зазвичай, ерготерапевт керується ще й варіативністю, оскільки процес реабілітації має відмінності від процесу лікування та потребує динамічності роботи.

Водночас, інноваційні підходи дозволяють удосконалити набуття природничих знань завдяки інформаційно-цифровим технологіям. Підсилюється статус медико-біологічного кластеру ерготерапії нормативно-правовим забезпеченням процесу формування природничо-наукової компетентності згідно з програмами підготовки в закладах вищої освіти [9].

З іншого боку, нові рекомендації щодо організації реабілітаційної діяльності вимагають переорієнтації із захворювання чи травми до концентрації на усуненні обмежень, пов'язаних з наслідками цих загроз [5].

Професійна ідентичність ерготерапевта є сукупністю індивідуальних навичок і загального професійного супроводу [11]. Здатність фахівця до актуалізації пізнавального потенціалу в режимі онлайн визначає можливість удосконалення професійного рівня. Ерготерапія потребує якісного поєднання досвіду та інновацій. Динамічний розвиток соціокультурного середовища провокує трансформацію загроз для людського потенціалу. Відповідно до цього змінюються алгоритми реабілітаційної діяльності, спрямованої на повноцінне відновлення сил людини.

Одним із пріоритетів підготовки ерготерапевта є формування авторської системи професійної культури [6]. Такий підхід потребує особливих методологічних принципів організації освітнього процесу. Синергетична парадигма, яка є підґрунтям міждисциплінарності, актуалізує концепцію самоорганізації. Це передбачає процес самовдосконалення як основу підвищення кваліфікації. Заклади вищої освіти повинні лише забезпечувати організаційно-програмний сегмент подібної активності.

Крім природничого кластеру, для ерготерапії важливе соціально-філософське розуміння процесу реабілітації [7]. Відновлення сил є специфічним як для конкретного пацієнта, так і для суспільної свідомості. Тому підготовка фахівця ерготерапевта потребує належної адміністративно-організаційної, правової, соціально-економічної та культурної підготовки. Усі ці знання необхідні для оцінки стану пацієнта та оптимізації шляхів відновлення. У сьогоденні суспільстві потреба в реабілітації не обмежується усуненням фізіологічних збоїв роботи організму, а розширюється на психоемоційний стан, соціальний статус, правовий супровід, соціокультурні характеристики тощо.

Інноваційні цифрові технології суттєво посилюють як теоретичну базу ерготерапії, так і практичні механізми освоєння нових ефективних методик. Болгарськими спеціалістами було укладено електронну книгу, в якій міститься інформація щодо впровадження нового досвіду реабілітаційної активності [10]. Така систематизація має важливе значення для розроблення цілісних програм реабілітації та оформлення програм підготовки фахівців ерготерапевтів.

Допоміжні технології в реабілітаційному процесі поступово посилюють свої позиції [8]. Якщо раніше ці інструменти розглядалися як підсилення ефективності, то тепер вони безпосередньо формують цю ефективність. Клінічна практика фахівців реабілітологів удосконалюється завдяки долученню елементів, які дозволяють залучати принципи прискореної адаптативності та прототипи можливого впливу.

У сегменті вищої освіти фізична терапія та ерготерапія поступово завойовують не лише теоретико-методологічні та практично орієнтовані аспекти навчання, але й світоглядно-ментальне розуміння доцільності такого формату реабілітації. Це актуалізує потребу в деонтологічному осмисленні ерготерапії, що виражається в необхідності набуття комплексу гнучких професійних навичок. Деонтологічні виміри ерготерапії виокремлюють принцип міцності знань і наголошують на принципі ситуативності знань [1].

Реабілітолог повинен оперувати не лише фізіологічним станом пацієнта, але й усвідомлювати специфіку його морального налаштування. Особливості духовного виміру диктують потребу у засвоєнні гуманітарного кластеру знання, яке для ерготерапії є важливим фактором. Біоетичні принципи в лікарській справі утверджувалися та коректувалися протягом століть і зараз є відносно сталими [3]. Коли ж актуалізується етичний елемент в ерготерапії, то тут багато аспектів ще потребують дослідження та особливої обережності в професійній діяльності.

Висновки. Уніфікація вже існуючих форматів освітньої активності та активне долучення інноваційних моделей навчання дозволяє узгоджувати загальну освітню стратегію викладання ерготерапії в закладі вищої освіти.

Принципи міждисциплінарності відповідають вимогам часу та забезпечують повноцінну підготовку фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Фахові компетенції ерготерапевта не обмежуються медичними знаннями, охоплюючи соціальний, культурний, ментальний та інші аспекти. Особлива увага зосереджується на інноваційних вимірах, завдяки яким актуалізується можливість використання в реабілітаційній активності сучасних інформаційних, цифрових і технологічних елементів.

Перспективи подальших розвідок проблеми міждисциплінарності реабілітаційної активності полягають у формуванні цілісності наявного науково-навчального арсеналу з ерготерапії.

Список використаних джерел

1. Беспалова О., Бугасенко Т., Литвиненко В., Мезенцева І., Савчук І. Принципи формування деонтологічної готовності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до професійної діяльності. *Art of Medicine*. 2021. № 1. С. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.21802/artm.2021.1.17.103>
2. Боровець О. Сучасні методичні підходи до викладання анатомії та фізіології людини студентам за фахом «Фізична терапія, ерготерапія». *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2019. № 1. С. 191–201. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3229817>
3. Купновицька І., Калугіна С., Губіна Н., Фітківська І., Клименко В., Краснопольський С., Артеменко Н., Сабодош М., Романишин Н., Волинський Д., Петруняк С., Вівчаренко М. З досвіду викладання дисципліни «Основи біоетики» студентам спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія». *Art of Medicine*. 2023. № 4. С. 197–200. DOI: <https://doi.org/10.21802/artm.2023.4.28.197>
4. Фастівець А. Зміст природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців з лікувальної фізкультури та ерготерапії на початковому (теоретичному) етапі навчання. *Українська професійна освіта*, 2023. № 13. С. 114–121. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.13.289946>
5. Чепурна Н. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії в закладах вищої освіти України. *Наукові записки. Педагогіка*. 2020. № 2. С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.2.14>
6. Andreieva O., Hrytsai N., Shykula R., Kravchenko L. Professional culture formation of future specialists in physical therapy and ergotherapy at higher education institutions. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2021. Vol. 21. P. 2908–2914. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.s5386>
7. Anishchenko, M., Zubov V., Serhatyi M., Serhata N., Bondarenko O. Development of ergotherapy as a method of treatment and rehabilitation in the inclusive environment of modern Ukraine social, philosophical and legal aspects. *Teikyo Medical Journal*. 2021. Vol. 44. Iss. 06. P. 2615–2622. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/17400>

8. Hofmann M., Williams K., Kaplan T., Valencia S., Hann G., Hudson S., Mankoff J., Carrington P. Occupational Therapy is Making": Clinical Rapid Prototyping and Digital Fabrication. *Proceedings of the 2019 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. 2019. Vol. 314. P. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1145/3290605.3300544>

9. Khomenko P., Fastivets A. Regulatory and legal support of the natural and scientific training of physical therapy and ergotherapy specialists at the professional and adaptive stage. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. № 32. С. 238–243. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.32.292687>

10. Koleva I., Yoshinov R., Yoshinov B. E-book based education in ergotherapy for students and trainees in the rehabilitation field. *ICERI2019 Proceedings*. 2019. P. 4626–4633. DOI: <https://doi.org/10.21125/iceri.2019.1144>

11. Kopychynska Y. Conceptual foundations for formation of professional identity of future specialists in physical therapy, ergotherapy. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. 2020. № 2. С. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2020-2-43-49>

References

1. Bespalova, O., Buhaienko, T., Lytvynenko, V., Mezentsseva, I., & Savchuk, I. (2021). Pryntsypy formuvannia deontolohichnoi hotovnosti fakhivtsiv z fizychnoi terapii, erhoterapii do profesiinoi diialnosti [Principles of formation of deontological readiness of specialists in physical therapy, occupational therapy for professional activity]. *Art of Medicine*, 1, 103-109. DOI: <https://doi.org/10.21802/artm.2021.1.17.103> [in Ukrainian].
2. Borovets, O. (2019). Suchasni metodychni pidkhody do vykladannia anatomii ta fiziolohii liudyny studentam za fakhom "Fizychna terapiia, erhoterapiia" [Modern methodical approaches to teaching human anatomy and physiology to students majoring in "Physical therapy, occupational therapy"]. *Psykhologo-pedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ [Psychological and pedagogical foundations of humanization of the educational process in schools and universities]*, 1, 191-201. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3229817> [in Ukrainian].
3. Kupnovytska, I., Kaluhina, S., Hubina, N., Fitkovska, I., Klymenko, V., Krasnopolskyi, S., Artemenko, N., Sabadosh, M., Romanyshyn, N., Volynskiy, D., Petruniak, S., & Vivcharenko, M. (2023). Z dosvidu vykladannia dystsypliny "Osnovy bioetyky" studentam spetsialnosti "Fizychna terapiia, erhoterapiia" [From the experience of teaching the discipline "Fundamentals of Bioethics" to students of the specialty "Physical therapy, occupational therapy"]. *Art of Medicine*, 4, 197-200. DOI: <https://doi.org/10.21802/artm.2023.4.28.197> [in Ukrainian].
4. Fastivets, A. (2023). Zmist pryrodnycho-naukovoï pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z likuvalnoi fizykultury ta erhoterapii na pochatkovomu (teoretychnomu) etapi navchannia [The content of the natural and scientific training of future specialists in physical therapy and occupational therapy at the initial (theoretical) stage of training]. *Ukrainska profesiina osvita [Ukrainian professional education]*, 13, 114-121. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.13.289946> [in Ukrainian].

5. Cherpurna, N. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi terapii ta erhoterapii v zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Professional training of future specialists in physical therapy and occupational therapy in higher education institutions of Ukraine]. *Naukovi zapysky. Pedahohika [Proceedings. Pedagogy]*, 2, 102-109. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.20.2.14> [in Ukrainian].
6. Andreieva, O., Hrytsai, N., Shykula, R., & Kravchenko, L. (2021). Professional culture formation of future specialists in physical therapy and ergotherapy at higher education institutions. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 21, 2908-2914. DOI: <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.s5386>
7. Anishchenko, M., Zubov, V., Serhatyi, M., Serhata, N., & Bondarenko, O. (2021). Development of ergotherapy as a method of treatment and rehabilitation in the inclusive environment of modern Ukraine social, philosophical and legal aspects. *Teikyo Medical Journal*, 44, 2615-2622. Retrieved from <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/17400>
8. Hofmann, M., Williams, K., Kaplan, T., Valencia, S., Hann, G., Hudson, S., Mankoff, J., & Carrington, P. Occupational Therapy is Making": Clinical Rapid Prototyping and Digital Fabrication. *Proceedings of the 2019 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 314, 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1145/3290605.3300544>
9. Khomenko, P., & Fastivets, A. (2023). Regulatory and legal support of the natural and scientific training of physical therapy and ergotherapy specialists at the professional and adaptive stage. *Витоки педагогічної майстерності [Origins of pedagogical skills]*, 32, 238-243. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.32.292687>
10. Koleva, I., Yoshinov, R., & Yoshinov, B. (2019). E-book based education in ergotherapy for students and trainees in the rehabilitation field. *ICERI2019 Proceedings*, 4626-4633. DOI: <https://doi.org/10.21125/iceri.2019.1144>
11. Kopochnytska, Y. (2020). Conceptual foundations for formation of professional identity of future specialists in physical therapy, ergotherapy. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Pedahohichni nauky [Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Pedagogical Sciences]*, 2, 43-49. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2020-2-43-49>

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 27.12.2023